

113. évfolyam 7. szám | 2025. JÚLIUS / nimrod.hu

NIMRÓD

V A D Á S Z Ú J S Á G

AZ ORSZÁGOS MAGYAR VADÁSZKAMARA HONOSÍTOTT FÉLÉVES MAGAZINJA

750 Ft | Előfizetőknek 695 Ft

FEKETE
125
James A. King

É R T É K | H Ű S É G | S Z E N V E D É L Y

EGY ÉLETÚT A MAGYAR SOLYMÁSZAT ARANYKORÁBÓL

SZIRÁ CZKY SÁNDOR, EGY ELFELEDETT SOLYMÁ SZ EMLÉKÉRE

AZ 1939-BEN ALAKULT MAGYAR SOLYMÁ SZ EGYESÜLÉT (MSE) ALAPÍTÓ TAGJAI KÖZÜ L SZIRÁ CZKY SÁNDORRÓ L MÉLTATLANUL KEVESET TUDUNK, ÉZÉRT ÉLETÚ TJÁT – ELSŐSORBAN A SOLYMÁ SZATI SZEMPONTOK ALAPJÁN – A KÖVETKEZŐ ÖSSZEFOGLALÓVAL MUTATJUK BE.

Írta: BAGYURA János

Sziráczky Sándor szüleinek, Sziráczky János ügyvédnek és Réti Máriának Kondoroson volt gazdaságuk. Az ottani, mintegy 160 hektár földjük mellett, még Szarvas határában, Halásztelken (napjainkban Halászlak) további 150 hektáron gazdálkodtak. Sziráczky János ügyvéd a századforduló táján megnyert egy pert a gróf Bolza családnak (valószínűleg gróf Bolza Pálnak), ezért ő és fia, Sándor, halálukig térítésmentes bérletként kaptak a kondorosi Bolza-birtokból néhány száz holdat, valamint megkapták a falu közelében lévő major használati jogát. Réti Mária karitatív tevékenységet is folytatott, többek között anyagilag támogatta a szarvasi katolikus egyházat.

Sziráczky Sándor 1901. október 15-én született Szarvason, és ott is érettségizett. Apja 1929-ben bekövetkezett halála után örökölte a családi vagyont. Számos társadalmi feladatot vállalt, az egyházi pénzügyi bizottság tagja, községi képviselő, halásztársulati alelnök és igazgató, a Halásztelki Földbérleti Társaság elnöke stb. A vadászat iránti elkötelezettségét és tevékenységét jól jelzi, hogy 1936-ban a földművelésügyi miniszter a szarvasi járási vadászati tudósítói tisztséggel bízta meg. Somogyi Etellel 1924 körül házasodtak össze, gyermekük nem született.

A KONDOROSI BIRTOK

Sziráczky Sándor a modern gazdasági gépekkel felszerelt családi gazdaság mellé Bolza Pál gróftól 668 holdat (körülbelül 384 hektár) béreltek, amelyen – egy 1936-ban publikált cikk alapján – elsősorban búza, cukorrépa, árpa, borsó, kukorica és lucerna termesztésével foglalkoztak, de jelentős állatállományuk is volt. A birtokon a kúrián kívül még négy cselédház, magtár, kovács- és bognárműhely, gépüzem, raktárak és egyéb gazdasági épületek tartoztak. Sziráczky Sándor állandó résztvevője volt az állat- és mezőgazdasági kiállításoknak, számos díj dicsérte állatállományát és a terményeit. Ebben az időszakban, a gazdaság bevételeiből jó körülmények között élhettek.

Sterbetz István neves vadász és ornitológus, a Madártani Intézet későbbi igazgatója, miközben a frissen megjelent Zöld kalapban című könyvét dedikálta számomra, Sziráczky Sándorral kapcsolatban a következőket mondta el: „Nagybátyám szeretetre méltó, örök vidám, mindenkor tréfára kész, könnyelmű, bohém egyéniség volt. Minden érdekelt, ami a természettel kapcsolatos volt.”

Szabadidejében elsősorban vadászott, solymászott, madarászott, érdekelte a népies halászat. Halásztelki birtokán korát megelőzően a természetvédelem gyakorlati kivitelezésével is foglalkozott mezsgyeszomszédjával, gróf Bolza Pállal, a nevezet-

SZIRÁCZKY SÁNDOR
SEGÍTŐKÉSZSÉGÉT JÓL
JELZI, HOGY AZ 1939-
BEN MEGALAKULT
MAGYAR SOLYMÁSZ
EGYESÜLET ELSŐ KÖZÖS
VADÁSZATÁT KONDOROSRA
SZERVEZTÉK...

tes Pepi-kert (ma Szarvasi Arborétum) alapítójával. Ezekből a sok időt igénylő elfoglaltságokból viszont az következett, hogy a gazdaság irányítását első-sorban felesége, Somogyi Etelka látta el tisztelettel érdemlő aktivitással.

A KONDOROSI KÚRIA

A kúriát egy 15 holdas (8,6 hektár) park vette körül, bejárata mellett – Bástyai Lóránt leírása alapján – lábakon álló, 3 méter hosszú, 2 méter széles és magas, speciális ketrecekben különböző baromfifajtákat, számos hullámos papagájt, kanárit, fűrjet, pintyet, tengelicet, csízt, verebet, rigót és egyéb madarakat tartottak. A parkban tovább haladva, több száz fácan kapirgált szabadon estig, amikor is nagy zajjal felgallyaztak a park fáira. A kert végében egy alig 50 méter hosszú tavacska húzódott, amelyen szinte az összes hazai récefaj megtalálható volt. Sőt látható volt itt egy-két példány a magas északon élő fajok közül is, továbbá néhány vadlúd is sétált szabadon a tó körül.

Sterbetz szerint Sziráczky Sándor különleges érzékkel nevelt fel és tartott félvadon különféle állatokat. Mindig volt néhány őz, szarvas és más faj egy-egy példánya, amelyek azért voltak szelídek, mert kézzel nevelték fel őket. Egy villám sújtotta öreg akáccon fogságban szelídült, majd vad himmel társult holló rakott fészket, és három éven keresztül sikeresen költöttek. A budapesti állatkert kérésére egy közös programban tűzokcsibe-keltetéssel is foglalkoztak. A tojásokat házi tyúkokkal keltették ki, és a csibék egy részét sikerült felnevelni és elvadítani.

SZIRÁCZKY TÁRSASÁGI ÉLETE

Sterbetz István – aki gyerekkorában a Kondoroshoz közeli kisszénási majorban lakott –, a rokoni kapcsolatuk, valamint a sok érdekes látnivaló miatt testvérével együtt gyakran megfordultak

a Sziráczky-kúrián. Vadról-halról, fűröl-fáról az ottani olvasószobában csörgedezett számukra a természet ismeretének bővizű forrása, jobbnál jobb könyvek és folyóiratok formájában.

Sziráczky számos, sokat utazott és tapasztalt ornitológus, zoológus és vadász-szaktekinntéellyel állt kapcsolatban. Esetenként Kittenberger Kálmán, Nadler Herbert és Széchenyi Zsigmond is részt vett a térségben szervezett közös vadászaton. A magyar természetvédelem egyik atyjaként tisztelt Beretz Péter és a Madártani Intézet kiváló ornitológusa, ragadozómadár-specialistája, Vasvári Miklós is megfordult a kondorosi kúrián. A solymászok közül különösen a nála közel tíz évvel fiatalabb Bástyai Lóránttal volt jó kapcsolatban. Később a Magyar Solymász Egyesületnek mindketten alapítói és vezetőségi tagjai lettek. A társasági életből fakadó közös beszélgetések jelentős hatással lehettek szakmai tudásuk fejlődésére.

Sterbetz szerint „a szabad természetnek hódoló kapcsolatok istápolásában olyan szerepe volt a kondorosi rezidenciának, amelyet a francia szalonok világa jelentett az irodalom és képzőművészetek terén”.

SOLYMÁSZAT KONDOROSON

Sziráczky Sándor a Gödöllőn tartott solymászatok népszerűsítésének a hírére kezdett el foglalkozni ezzel az ősi vadászati móddal. Nemeskéri-Kiss Géza magyar királyi fővadászmester kedvelte és lehetőségéhez mérten támogatta is a hagyományos vadászati módokat. Gödöllőn, a központi vadászati hivatalban, 1931-ben egy reprezentatív célokat szolgáló solymásztelep kialakítását kezdeményezte, solymásmesternek Kálóczy Lajost kérte fel. A telep létrehozásában Audrey McLean és Stephen Francis Biddulph nyugalmazott angol ezredes, valamint három, Indiából érkezett solymász (shikari), Nadir, Kadir

**Rohony Lajos
kerecsensólyommal,
Bástyai Lóránt vándorsólyommal
(Bagyura János archívuma)**

és Nur Mohamed 1931. április elejétől az év végéig segítettek. (A solymászok Peshawar térségéből érkeztek, amely 1947-től Pakisztánhoz tartozik, vagyis lehetséges, hogy a solymászok eleve pakisztáni nemzetiségűek voltak.) A telepen gyakori vendég volt Bástyai Lóránt, aki akkor kezdett el foglalkozni a solymázzal, és közel egy évig szinte minden szabadidejét Gödöllőn, a solymászok között töltötte.

Nemeskéri-Kiss ennek az ősi vadászati módnak a népszerűsítése érdekében 1931-ben terjedelmes cikket jelentetett meg a Nimród Vadászújságban, amelyben felajánlotta segítségét az érdeklődők számára: „Akit érdekel és maga is szeretné a sólyomtanítás titkát elsajátítani, keresse fel a sólyomászokat Gödöllőn, [...] Július 15-én tíznapos sólyomzásat kezdődik a Hortobágyon, azt is megnézheti bárki”.

Sziráczy Sándor is szeretett volna sólymot tartani, de mint kezdő solymásznak, még nem volt meg a madárbeszerzéshez szükséges tapasztalata és kapcsolata. Ezért 1932. február 5-én Kálóczy Lajosnak írt levelében egy sólyomért cserébe felajánlotta 12-es kaliberű, hatlövetű, 1897-es évjáratú, jó állapotban lévő Winchesterét. Ezt követően megismerkedett Bástyai Lóránttal, aki a későbbiek folyamán segített neki a madárbeszerzésben, és gyakori vendég volt a kondorosi kúrián.

Sziráczy solymázzal kapcsolatos tevékenységére jelentős hatással volt, hogy vadórnek, madarásznak az 1938–1946 közötti időszakban maga mellé vette a Szarvason lakó, nála öt évvel idősebb gyerekkori ismerősét, Rohony Lajos cipészt. Rohony közismerten szenvedélyes, őstehetségnek számító madarász volt, aki saját ötleteit valósította meg. A fűrjogáshoz például egy speciális hálót kötött, amely alá a maga készített síppal csalta a fűrjeket. Szakmájából fakadóan a madarak felszerelését is maga készítette, nagy szakértelemmel. Rohonynak a kondorosi kúrián,

a tótól nem messze, az erdő szélén volt a kétszobás szolgálati lakása, ahol számos kanárit, fülemülét és egyéb énekesmadarat is tartott. A ház előtt mintegy 300 méterre, a szántóföldön, egy általa készített tarlóháló volt felállítva, amelynek az elsütősinórja a lakásba volt bevezetve. A csapda téli időszakban szinte mindennap üzemelt, és Sziráczyval együtt számos héját, karvalyt, kis sólymot, sőt ritkán vándorsólymot és kerecsensólymot is fogtak. Az udvaron egy karvalyfogásra kialakított speciális ketrecet is használt, előfordult, hogy ezzel egy téli szezonban közel 20 karvalyt is fogtak. Sziráczy és Rohony, a Madártani Intézet külső munkatársai voltak, a befogott madarak jelentős részét meggyűrözve szabadon engedték. Ugyanakkor, valószínűleg tovább is adtak belőle, mert Sziráczy az érdeklődőket a kedvező vadászmadár-beszerzési lehetőségről a Nimródban tájékoztatta.

Kondoroson ezek az évek jelentették a solymászat csúcspontját, Bástyai is hónapokat töltött Rohony és Sziráczy társaságában. A nagy kiterjedésű, nyílt vadászterület ideális volt a madarak idomítására és a pedzővadászatokra, amit bőségesen ki is használtak. Rohony olyan sikeresen idomította a különböző madarakat, hogy rövidesen a solymászat mestereként is emlegették, de Sziráczy vándorsólyma és kerecsensólyma is kiváló eredménnyel vadásztak. A ragadozó madarak fajismeretét, viselkedését, szakszerű tartásukat és idomításukat szakirodalom hiányában egymástól tanulták, eredményeik és kudarcuk is közősek voltak.

Sziráczy Sándor segítőkészségét jól jelzi, hogy az 1939-ben megalakult Magyar Solymász Egyesület első közös vadászatát Kondorosra szervezték, de az utazási és a háború okozta nehézségekre való tekintettel, többszöri időpont-módosítás után végül 1940. február 18-án Gödöllőn tartották meg.

Az egyesület megalakulása után az érdeklődők tájékoztatása érdekében, Kittenberger Kálmánnak köszönhetően, a Nimródban solymász rovatot indítottak. 1941-ben már Lelovich György is solymászott, és a későbbiek folyamán többször előfordult, hogy a kondorosi birtokon négyen együtt röptették a madaraikat.

A VADÁSZMADARAK MENNYISÉGE ÉS TARTÁSI KÖRÜLMÉNYEI

Ezzel kapcsolatban kevés adattal rendelkezünk. Bástyai egy látogatása alkalmával említi, hogy egy vándorsólyom a lakásban ült állványon, egy pedig kerti ülőkére volt kikötve, amelyek napjainkban is alkalmazott tartási körülménynek számítanak. Sterbetz István könyvében két kerecsensólymot, egy vándorsólymot, egy későbbi időpontban még öt-hat héját említi, valamint egy szirti sast.

nem találtam. A sólymok területre szállítására sólyomtargoncát is alkalmaztak, amelyet – hiányosan és megviselt állapotban – az említett beszélgetés alkalmával ifj. Rohony Lajos nekem ajándékozott. Ezt a sólyomtargoncát később restauráltam. Bástyai Lóránt és Lelovich György 1944. január körül még meglátogatták Sziráczy Sándort, sőt mindketten egy-egy vándorsólymot kaptak ajándékba, de ezután Kondoroson már megszűnt a solymászat.

A HÁBORÚ ÁRNYÉKÁBAN

Az egypártrendszer és a kommunista diktatúra fokozatos kiépítése során Sziráczy Sándor rendkívül nehéz helyzetbe került, 1945 után előbb kondorosi, majd 1948-at követően halásztelki birtokát is elveszték. Ezután költözött Budapestre, ahol – Sterbetz István tájékoztatása alapján – kezdetben még részt

Vándorsólyom nagy lilik pedzése, Lelovich György festménye

Rohony Lajos fiát, ifj. Rohony Lajost 1994. február 22-én meglátogattam Szarvason, ahol jelen volt testvére, Rohony Sámuel is. Tájékoztatásuk alapján a kondorosi kúrián kerti ülőkéken és zárt „kamrákban” (volierekben) is tartottak vadászmadarakat, ami figyelembe véve az udvaron szabadon tartott állatok sokaságát, fontos is volt a vadászmadarak biztonsága érdekében. 1938 körül, amikor Bástyai és Rohony huzamosabb ideig együtt tartózkodott a kúrián, hárman nyolc-tíz madárral is foglalkoztak. Bizonyára számos sikeres pedzésük volt, de erről adatokat

vett a Madártani Intézet baráti körének összejövetelein (az úgynevezett aktív üléseken). Sziráczy Sándort különösen a ragadozó madarak viselkedése érdekelte, ebben a témában sokat jegyzetelt. Szeretett volna egy solymászati témájú könyvet is írni, de a költözésekből adódó nehézségek, illetve súlyos betegsége hatására ez elmaradt. A forradalom után, 1957. május 11-én, 55 évesen hunyt el. Szarvason temették el a család kriptájában, amely a katolikus temető ravatalozójától balra esik, és a Sterbetz család kriptája mellett található.